

Om Pave Johannes Paul II's forhold til evolutionslæren

“The Pope’s Message on Evolution and Four Commentaries”, *The Quarterly Review of Biology* 72:377-406 (1997).

I december (1997) udgaven af *The Quarterly review of Biology* kan man finde et genoptryk af Pave Johannes Paul II's tale til det Pavelige Videnskabsakademi i Rom; en meget omtalt tale fra oktober 1996, der handler om den katolske kirkes forhold til evolutionslæren. Umiddelbart kan man måske undre sig over, hvorfor et biologisk tidskrift vælger at trykke en sådan ikke-videnskabelig kuriøsitet. Det kan imidlertid tjene som eksempel på, at også fagfolk fra naturvidenskaberne finder det relevant at beskæftige sig med klassiske spørgsmål om forholdet imellem tro, værdier, moral, mening og videnskabelig erkendelse. Pavens tale efterfølges af kommentarer fra fire repræsentanter fra de videnskabelige miljøer, som giver hver deres fortolkning af erklæringens betydning for ovennævnte spørgsmål. Spørgsmålet om hvor og hvorledes man trækker grænsen mellem områder som videnskab og religion er ikke overraskende en kilde til uenighed. Især i USA anses religion og evolutionslære traditionelt for at være uforenelige størrelser, hvilket giver sig udslag i en løbende debat om, hvorvidt folkeskolerne overhovedet bør undervise i moderne evolutionslære. Hele 46% af amerikanerne mener

således, at mennesket er blevet skabt mere eller mindre i sin nuværende form indenfor de sidste 10.000 år, som det hævdes af bogstavelige bibelfortolkere. I den amerikanske debat er Pavens tale derfor blevet betragtet som et vigtigt signal om, hvordan de yngre generationer i praksis bør undervises.

I korte træk argumenterer Paven – som sin forgænger Pius XII – for, at der ikke er nogen modsætning imellem evolutionslære og tro, for så vidt evolutionslæren beskæftiger sig med evolutionen af menneskets fysiske legeme, og afholder sig fra at beskæftige sig med fænomener som selvbevidsthed, moral, frihed, æstetik, mening og religiøsitet, da Paven betragter disse som metafysiske fænomener, som udspringer af menneskets spiritualitet. Spiritualiteten vedrører det sjælelige og Guds-skabte, der ikke kan gøres til genstand for naturvidenskabelige undersøgelser, men som behøver en religiøs tydning, ifølge den katolske kirke. Da videnskab og religion således beskæftiger sig med separate områder af tilværelsen er de, ifølge Paven, ikke i konflikt med hinanden.

Meningerne om denne opdeling er delte i de efterfølgende kommentarer. Evolutionsbiologen Dawkins, som selv har stor tiltro til evolutionsteoriernes forklaringskraft – også i forhold til ovennævnte fænomener – mener under overskriften “obskurantisme som redning”, at Pavens erklæring er en pseudo-forening af religion og evolutionslære. Dawkins mener ikke, at katolicismen generelt holder sig fra videnskaberne domæne, idet katolicismen i vid ud-

strækning fremsætter videnskabelige hypoteser. Eksempelvis mener han, at påstande om Jesu genopstandelse, sjælens udødelighed, Marias jomfrufødsel og jordiske eksistens til forveksling ligner videnskabelige påstande, idet de alle er påstande om eksistens. Dawkins identificerer således videnskabelige hypoteser med hypoteser, der postulerer et fænomens eksistens. Udover at denne opfattelse, af hvad der gør en hypotese videnskabelig, er problematisk, kan det også diskuteres, hvorvidt Dawkins i sine værker holder sig til videnskabernes område. I Dawkins' populære introduktion til neodarwinisme, *Det Selviske Gen*, fører videnskabelige udsagn om evolutionære mekanismer videre til udsagn om menneskets moralske konstitution. Dawkins vil formodentlig hævde, at en eventuel grænse mellem videnskab og religion ikke skal placeres, så den afskærer videnskaben fra at beskæftige sig med spørgsmål om udviklingen af menneskets mentale og moralske egenskaber.

De tre andre kommentarer er generelt Paven mere positivt stemt. Pellegrino, som er professor i medicinsk etik, ser Pavens erklæring som en farbar vej imellem kreationismen (som fortolker biblens skabelsesberetning bogstaveligt, og derfor helt afviser evolutionære tanker) og evolutionær absolutisme (hvor evolutionslæren ophøjes til en ideologisk teori-om-alting). Ruse, der er professor i filosofi med evolutionsteori som speciale, bidrager med en oplysende gennemgang af Darwins eget forhold til reli-

gion, og redegør for hvordan den historiske opposition imellem videnskab og kirke typisk overdrives. Eksempelvis mener han, at Darwin nåede frem til teorien om naturlig selektion på grund – snarere end på trods – af sine religiøse overbevisninger. Ifølge Ruse, kan man idag vælge frit mellem den biologiske evolutionslære plus en religiøs redegørelse for et udødeligt sjæleliv eller den biologiske evolutionslære minus denne overbygning. Ruse anerkender imidlertid, at ikke alle evolutionsteoretikere er enige heri, eksempelvis afviser Dawkins og Dennett generelt, at evolutionsbiologiske redegørelser for bevidstheden levner plads til sjælen. Sidste kommentator, Eugenie Scott, der er direktør for et amerikansk center for undervisning i naturvidenskab, bidrager med en nuanceret redegørelse for fløjene i den amerikanske debat. Hun argumenterer endvidere for, at undervisere i naturvidenskab må holde videnskabelige teorier adskilt fra personlige overbevisninger, blandt andet fordi det volder studenterne problemer at skelne. Eksempelvis er Simpsons udsagn, om at mennesket er et resultat af formålsløse og naturlige processer, et eksempel på en personlig overbevisning, der ikke kan udledes af videnskabelige studier af de fossile lag, da en eventuel omnipotent Gud vel er fri til at skabe mennesket via den arbitrære zig-zag proces, som afspejles i forsteningerne. Omvendt forudser Scott en potentiel konflikt imellem Pavens position og nyere undersøgelser, der indikerer at "spirituelle" fænomener såsom selvbevidsthed, æstetisk

Anmeldelser

sans og en rudimentær samvittighed muligvis optræder hos vore nærmeste abe-slægtninge. Så selvom Pavens erklæring opfordrer til en fredelig forening af evolutionslære og religion, er der nok at tage fat på for det pontifikale akademi og andre, der ønsker at undersøge erklæringens praktiske implikationer.

Anne Gammelgaard

Referencer:

Dawkins, R.: 1976. *The Selfish Gene*, Oxford: Oxford University Press.

Dennett, D.C.: 1995. *Darwin's Dangerous Idea*, New York: Touchstone; Simon & Schuster.

Simpson G.G.: 1967. *The Meaning of Evolution*. New Haven (CT): Yale University Press.

Maxwells naturfilosofi

Peter M. Harman, *The Natural Philosophy of James Clerk Maxwell*, Cambridge: Cambridge University Press 1998, xiv + 232 sider. £35.00/\$59.95.

Formålet med denne bog er at give en sammenhængende og fuldstændig fremstilling af Maxwells naturfilosofi. Harman går kronologisk frem ved først at beskrive påvirkningerne fra Maxwells naturvidenskabelige og filosofiske uddannelse i Edinburgh og Cambridge og derefter følge hans arbejde, som det udviklede sig gennem hans karriere. Det har den heldige virkning, at hans indsats på forskellige områder af fysikken, først og fremmest statistisk mekanik og elektromagnetisme, som sædvanligvis er blevet behandlet separat, ofte af forskellige forfattere, her beskrives side om side. Dette gør det muligt for Harman at foretage interessante sammenligninger mellem hvirvelmodellen for magnetisme og den elastiske molekylemodel for gasser, eller mellem de senere 'dynamiske teorier' for elektromagnetisme og gasser.

Som det fremgår både af titlen og af flere kapiteloverskrifter ('Physical and geometrical analogy', 'Models and mechanisms', 'Physical reality: ether and matter', 'Physics and metaphysics') er det de fundamentale filosofiske aspekter i Maxwells tænkning, der interesserer Harman. Bogen indeholder derfor ikke meget af den slags